

جادبه‌های نماز و نقش سازنده‌ی آن در زندگی

حسین جلائی نوبری^۱، اکبر ساجدی^۲

^۱ استادیار، گروه معارف اسلامی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران

^۲ دانشیار، گروه معارف اسلامی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران

نویسنده مسئول:

اکبر ساجدی

akbarsajedi@gmail.com

چکیده

نماز به عنوان عبادتی تاثیرگذار در روح و روان انسان، جاذبه فراوانی برای انسان حقیقت جو دارد. تاثیرگذاری و جذبه نماز به خاطر ماهیتی است که در اجزا و شرایط آن تعییه شده است. سادگی و آسان بودن ارتباط با خدا، صفاتی بخشنده روح و جان، وقت شناسی، نظم و انضباط، طهارت و پاکیزگی، اتحاد و همبستگی و ... از پیامدها و پیام‌های تاثیرگذار نماز است. در این میان توجه به برخی از رویدادهای تاریخی صدر اسلام، در قالب نمازهای آغازین پیامبر و اصحاب در ملاعنه آن روز، شگفتی و اعجاب تحسین برانگیزی را در مخاطب حقیقت‌گرا ایجاد کرده است. از این رو می‌توان بر این نتیجه پافشاری نمود که نماز برای تازه مسلمانان بسیار جذبه داشته و عاملی برای تغییر دین و رویکرد به حقیقت شمرده شده است.

کلمات کلیدی: نماز، جاذبه‌های نماز، آثار تربیتی نماز، زندگی.

مقدمه

نماز، ساده‌ترین راه ارتباط با خدا و نیایشی آسان و بی‌تكلف است. نماز مثل نهری پاکیزه است که انسان خود را هر روز پنج بار در آن می‌شوید و با آن روح و جان خود را صفا می‌دهد.

نمی‌توان صدای زیبا و دل نواز مودن را از زیبایی‌های نماز نشمرد. نظم و وقت‌شناسی نماز هم از جاذبه‌های نماز است. طهارت و پاکیزگی بدن و لباس، اتحاد و همبستگی، یک‌رنگی صفوون نماز جماعت، نماز خواندن رو به یک قبله و ... همگی زیبایی و صفات پذیری به نماز داده است.

قرائت حمد و سوره با صدای دل‌نشین و زیبا می‌تواند هر شنونده‌ای را از لذت آیات قرآن به شور شعف و دارد.

اذکار و اورادی چون «ایاک نعبد و ایاک نستعين» بی‌پرده با یار سخن گفتن است.

ركوع، تجلی دل‌دادگی به اوست و سجده فنا فی الله است.

سلام، عرض تحيتی است به فرشتگان و انبیا.

در تعقیبات نیز می‌خواهی دل نکنند و سیر نشندت را از مناجات ابراز کنی.

بی‌شک زیبایی و جذابیت اولین نمازی که در تاریخ توسط پیامبر و حضرت علی و خدیجه سلام الله علیهم اجمعین برگزار شده فراموش نشدنی است.

انسان‌ها با تمام ویژگی‌های مختلفی که دارند، نقاط مشترکی نیز در وجودشان یافته می‌شود. حس پرستیش و اظهار نیاز به یک مبدأ متعالی در درون هر انسانی شعله‌ور است. هر انسانی از صمیم وجود خویش می‌داند که باید خدایی را پرستید و در مقابل او کرنش نمود.

مشرکین و کفار مکه به شهادت قرآن به خدا اعتقاد داشتند، و بتپرستی را به عنوان تقرب به خدای آسمانی انجام می‌دادند! قرآن درباره ایشان می‌فرماید:

وَالَّذِينَ أَتَخْذُوا مِنْ دُونِهِ أُولَيَاءَ مَا لَعَبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرَّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَیٌ^۱

و آن‌ها که غیر خدا را اولیای خود قرار دادند، (دلیلشان این بود که) این‌ها را نمی‌پرستیم مگر به خاطر این که ما را به خداوند نزدیک کنند.

طبق اعتقاد آن‌ها، ذات پاک خدا بزرگ‌تر از آن است که مستقیماً مورد عبادت واقع شود، بنابراین بایستی به کسانی رو آورد که تدبیر و ربویت عالم از سوی خدا به آن‌ها واگذار شده است، و آن‌ها را باید واسطه خود و خدا قرار داد!! قرآن در اولین سوره‌اش یعنی سوره حمد بر این نکته تاکید می‌کند که انسان بدون هیچ واسطه‌ای می‌تواند با خدای خود تماس بگیرد، با او سخن بگوید، راز و نیاز کند و حاجت بطلبید. نه تنها در سوره حمد، در جاهای دیگری از قرآن نیز به ساده بودن این ارتباط اشاره شده است:

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادٍ عَنِّي فَإِنَّى قَرِيبٌ أَجِيبُ دُنْعَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَنِ فَلَيَسْتَجِبُوا لِي^۲

و هنگامی که بندگان من، از تو درباره من سؤال کنند، (بگو) من نزدیکم؛ دعای دعا کننده را به هنگامی که مرا می‌خواند، پاسخ می‌گوییم، پس باید دعوت مرا بپذیرند، و ... .

راه آسان ارتباط با خدا بیشتر از هر دین و آیین دیگری، در دین مبین اسلام ظهور و بروز یافته است. خداوند متعال با تشریع یکی از زیباترین راه‌های ارتباط، بندگانش را گرامی داشته و لطف و مرحمتش را نصیبشان ساخته است.

آری «نماز» همان پل ارتباطی بین انسان و خداست. همان که به راحتی برای هر انسان در هر جا و مکانی می‌سوز است و با آن می‌تواند به ملکوت آسمان‌ها پرواز کند.

^۱. سوره زمر، آیه ۳.

^۲. سوره بقره، آیه ۱۸۶.

نماز، ساده‌ترین راه ارتباط

برای این که به دیدن شخصیت و مقامی بروی، لازم است وقت قبلی بگیری. روی در اتاق مدیران جمله «لطفاً بدون هماهنگی وارد نشوید» معرف حضور همه است. البته اگر مدیر مزبور شخصیت بسیار بالایی داشته باشد، شاید برای رسیدن به دفترش هزاران زحمت و رنج را به جان بخری و بعد بگویند: «آقای مدیر جلسه تشریف دارند». بعد از اتمام جلسه نیز آقای مدیر از در عقبی دفتر بیرون می‌رود تا انبوه مراجعان مواجه نشود!!

سخنم را از جای چندان خوبی آغاز نکردم. کاش از همان ابتدا به سراغ دری می‌رفتم که دیگر نیازی به این مكافات نداشت. وقت قبلی نمی‌خواست. ساعتها انتظار لازم نداشت. انبوه مراجعان هم مشکلی ایجاد نمی‌کرد؛ «یا مَنْ لَا يَشْغُلُ إِلَحَاحَ الْمُلْحِينِ»^۳؛ ای کسی که اصرار کنندگان او را مشغول نمی‌کند.

راه ارتباط با خدا نزدیک‌تر از آن است که فکرش را می‌کنی. امام سجاد علیه السلام در مناجاتشان که به دعای ابو حمزه معروف است به پیشگاه الهی عرضه می‌دارد:

وَأَنَّ الرَّاجِلَ إِلَيْكَ قَرِيبُ الْمَسَافَةِ، وَأَنَّكَ لَا تَحْتَجِبُ عَنْ خَلْقِكَ إِلَّا أَنْ تَحْجِبَهُمُ الْأَعْمَالُ السَّيِّئَةُ دُونَكَ.^۴

و راه برای هر کسی که به سوی تو آید، نزدیک است. و همانا تو پشت حجاب نیستی، و این اعمال زشت بندگان است که حجاب میان آن‌ها و تو شده است.

نماز وقت قبلی نمی‌خواهد، تو هستی و خدا. تو رو به خدا و خدا رو به تو. وه چه سعادتی! تو با او حرف می‌زنی، حمد و ثنایش می‌گویی، از این که تنها او را پرسش می‌کنی و تنها از او مدد می‌جویی و چند سخن دیگر را در قنوت و رکوع و سجودت به پیشگاهش عرضه می‌داری.

نماز، نیایشی آسان و بی تکلف

امروزه آیین‌ها و مسلک‌های گوناگونی وجود دارد که برای ارضای حس معنویشان به کارهای سخت و طاقت‌فرسا دست می‌زنند. ریاضت‌هایی که ما آن‌ها را غیر شرعی می‌نامیم از سوی رهبران این عرفان‌های دروغین برای حصول آرامش ترویج می‌شود. ریاضت‌ها و اعمالی چون راه رفتن روی میخ‌های آهنی و معلق و آویزان ماندن چند ساعته از پا و ... بسیاری از کارهای دیگر که عفت قلم اجازه نمی‌دهد آن‌ها نگاشته شود از اموری است که برخی از گمراهان خود را با آن به سودای آرامش و تعالی می-

رسانند. استاد فعالی که پژوهش‌های فراوانی در معرفی این عرفان‌های دروغین انجام داده است، می‌نویسد: در بین آیین‌های هندی دو آیین «جین» و «بودا» مدعی شدند که می‌توانند انسان را از تحریر و سرگردانی نجات دهند. جینیسم مدعی است: «نجات روح از تمام آلام و دردها بدون تحمل رنج و ریاضت شدید به دست نمی‌آید». ریاضت و کشتن نفس به صورت افراطی مهمترین اصل در مکتب جین می‌باشد.^۵

این در حالی است که قرآن به آسان بودن شریعت و قانون اسلام اشاره کرده و فلسفه تشریع عبادت‌ها را طهارت و پاکی انسان‌ها معرفی می‌کند:

ما يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُم مِنْ خَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيَطَهِّرَكُمْ وَلِيُتَمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ^۶

خدا نمی‌خواهد شمار به سختی بیاندازد، بلکه می‌خواهد پاکتان کند و نعمتش را بر شما تمام گرداند، تا بلکه شکرگزار باشید.

^۳. الإقبال بالأعمال الحسنة، ج ۱، ص ۴۰۷.

^۴. همان، ص ۱۵۸.

^۵. آفتاب و سایه‌ها، ص ۴۱ - ۴۲.

^۶. سوره مائدہ، آیه ۶.

نماز، صفاتی روح و جان

اگر انسان فقط تن خاکی بود، چرک‌آلود شدنش را می‌شد با آب زلال از بین بُرد. او به راحتی در نهری خود را می‌شست و چرک‌های بدنش را می‌زدود. اما انسان فقط تن خاکی نیست، بعد دیگری نیز دارد که همان روح و جانش است. جان انسان‌ها در هر مرتبه‌ای که بوده باشند در زندگی روز مره کدورت پیدا می‌کند. پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می‌فرمود:

لیغان علی قلبی و انی لاستغفار الله فی کل یوم سبعین مرءة.^۷

گاهی بر دلم غباری می‌نشینند و من هر روز هفتاد بار از خدا آمرزش می‌طلبم.

طهارت روحی و روانی انسان شستشوی ویژه می‌طلبد که با روح و جانش متناسب باشد. و از آن جایی که هیچ کس مثل خالق انسان بر رمز و رازهای انسان واقف نیست، تعیین نحوه طهارت روحی و روانی هم تنها به دست اوست. اوست که انسان و دنیا را بهتر از هر کسی می‌شناسد، و متناسب بیماری‌های انسان، دارو تجویز می‌کند.

نماز همان نهری است که انسان می‌تواند به سادگی تمام، جان خود را در آن شستشو دهد و طهارت از دست رفته بازیابد. پیامبر گرامی اسلام فرمود:

منزلة الصلوات الخمس لامتی کنهر جار علی باب احدهم. فما ظن احدهم لو کان فی جسدہ درن ثم اغتسل فی ذلك التہر خمس مرات فی اليوم، أ کان یبقی فی جسدہ درن؟ فکذلک و الله الصلوات الخمس لامتی.^۸

جایگاه نمازهای پنج گانه برای امت من به سان نهری است که بر در خانه یکی از شما جاری است. یک نفر از شما چه گمانی دارد که اگر در بدنش چرکی بوده باشد و در آن نهر خود را هر روز پنج بار بشوید، آیا در بدنش چرک و آلودگی باقی می‌ماند؟ پس به خدا قسم که نمازهای پنج گانه نیز برای امت من این گونه است.

نماز به سان نهری است که از جلوی خانه ما می‌گذرد. هر روز پنج بار شستشو برای روح و جان لازم و کافی است. دیگر چه کدورتی می‌تواند بعد از پنج مرتبه شستشو آن هم در فواصل زمانی معین باقی بماند؟

نهر زلال نماز جلوی خانه توست. از پیش آماده شده و نیازی به آماده‌سازی نیست، خیلی راحت می‌توان از آن بهره برد. کافی است هنگامی که نوای اذان را شنیدی تنهای به مدت چند دقیقه از کار و فعالیت روزمرهات دست بکشی و خود را به نزدیکترین مسجد و نمازخانه رسانی، آن موقع است که جان خود را با آب زلال نماز پاکیزه ساختهای و آماده از سرگیری فعالیتهای روزمرهات شدهای.

خوش آن لحظه‌های کودکیم! چه صفا و طهارتی داشتم. صفحه دلم پاکِ پاک بود؛ نه کینهای و نه کدورتی! طبق فرموده پیامبر گرامی اسلام، نماز به انسان طهارت آغازین روزهای زندگانیش را ارمغان می‌کند:

إِذَا قَامَ الْعَبْدُ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَانَ هُوَأَ وَ قَلْبُهُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى اَنْصَرَفَ كَيْوَمْ وَلَدْتُهُ اَمْهَ.^۹

زمانی که بندۀ خدا به نماز می‌ایستد پس جان و دلش نسبت به خدای تعالی متوجه می‌شود و وقتی از نماز فلرغ شد مثل روزی می‌شود که از مادر زاده بود.

اگر بار سنگین گناه جان و دلت را خسته کرده، بیبا و چند لحظه‌ای با خدای خود در نماز خلوت کن، آن موقع است که احساس سبکی خواهی کرد؛ چرا که به فرموده حضرت علی علیه السلام نماز مایه غفران گناهان است:

من أَتَى الصَّلَاةَ عَارِفًا بِحَقِّهَا غَفَرَ لَهُ.^{۱۰}

هر کس نماز گزارد در حالی که نسبت به حقیقت نماز عارف و آگاه است، گناهانش بخشیده می‌شود.

^۷. مستدرک الوسائل، کتاب الصلوة، ابواب الذکر، باب ۲۲، حدیث ۱.

^۸. مجمع البیان، ج ۵، ص ۳۰۸. به نقل از میزان الحکمة، واژه صلاة.

^۹. بحار الأنوار، ج ۸، ص ۲۶۱.

^{۱۰}. مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۸۰.

اذان و اقامه

صدا مودن از منارة مسجد می‌آید. او با صدای گرمش اعلام می‌دارد که ای مومنین از خواب و کار و هر فعالیت دیگری دست بردارید و سوی مسجد روانه شوید که وقت نماز است. دیگر خواب بس است. دمی با خدایت مناجات کن، تا روزت را با انرژی و امید بیشتری آغاز کنی. بی شک تو به این ارتباط نیازمندی.

نظم و وقت‌شناسی

از دیگر زیبایی‌های نماز این است که زمانمند است، خداوند متعال در این باره می‌فرماید:

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا^{۱۱}

همانا نماز برای مومنین واجب زمانمندی است.

نماز وقت و زمان خاصی دارد، اما نه آن گونه که موجب عادت شود. گرچه تکرار یک کار در زمان مشخصی موجب عادت است، اما خداوند متعال اوقات نماز را جوری تعیین کرده که نمازگزار از روی عادت نماز نخواهد؛ چرا که طول شب و روز دائمًا تفاوت کرده و اوقات نماز در هر روز با روز قبلی کمی تفاوت می‌کند. و این خود یکی از زیبایی‌های نماز است.

طهارت و پاکیزگی بدن و لباس

شرط حضور در بارگاه ربوی طهارتی است با شکوه. باید رخسار را از غبار معصیت شست، دستان را به آب حیات بخش رساند، با مسح سر افکار پلید را از آن برون راند، و آخر سر پا را به نشانه بخشایش گناهانی که به طرفش با پا رفته‌ای مسح نمود. یا آئِهَا الَّذِينَ آتَمُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَ أَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَاقِقِ وَ اسْحَبُوا بِرُؤُسِكُمْ وَ أَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ^{۱۲} ای کسانی که ایمان آور دید، زمانی که پا شدید تا نماز بگزارید، صورت‌ها و دست‌هایتان را تا آرنج‌ها بشویید. و به سرها و پاهایتان تا کعبین مسح بکشید.

چرا چنین نباشد که به پیش مولایی بی‌بدیل می‌روی! خدای خالق زمین و آسمان، و پاک‌ترین وجود. برای رفتن به پیش پاک-ترین وجود باید، ظاهر شد، عطر زد، موها را شانه کرد و لباس نظیف پوشید.

اتحاد و همبستگی

نمی‌توان صحنه‌های نماز جماعت را دید و شگفت زده نشد. مخصوصاً نماز جماعت در مسجد الحرام و در خانه خدا. همه با هم به رکوع می‌روند، همه با هم بر می‌خیزند، همه در حال نیایش و همه در حال نمازند. البته شاید برای ما که بارها و بارها صحنه‌های نماز جماعت را دیده‌ایم، این اتحاد و همبستگی چندان باشکوه نباشد، اما برای کسانی که چنین عبادت‌هایی ندارند، به یقین باشکوه و زیباست.

یک‌رنگی صفوں نماز جماعت

اسلام انسان‌ها را به مانند دندانه‌های شانه می‌داند:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: النَّاسُ كَأَسْنَانِ الْمُשْطِرِ سَوَاءٌ.^{۱۳}

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: مردم به مانند دندانه‌های شانه با هم برابر هستند.

این نگرش در صفات‌های نماز جماعت کاملاً هویبداست. کسی که کنار تو در نماز جماعت ایستاده، شاید به لحاظ موقعیت اجتماعی و وضع مادی با تو یکسان نیست، اما هر که هست، تو با او در کنار هم ایستاده‌اید تا با هم خدا را عبادت کنید و شما در این پرستش یکسان هستید، و این یکی دیگر از زیبایی‌های نماز است.

^{۱۱}. سوره نساء، آیه ۱۰۳.

^{۱۲}. سوره مائدہ، آیه ۶.

^{۱۳}. من لا يحضره الفقيه، ج ۴، ص ۳۷۹.

رو به یک قبله

از جمله چیزهایی که مایه اتحاد و همبستگی مسلمانان است، قبله واحد می باشد. هر کس با هر نژاد و زبانی در هر قوم و قبیله و شهر و روستایی که زندگی می کند، هنگام نماز رویش را به سمت قبله و خانه خدا متوجه می سازد و یکی دیگر از زیبایی ها و عوامل جذابیت نماز را به منصه ظهور می رساند.

قرائت

از دیگر زیبایی های نماز، بخش قرائت حمد و سوره است. اگر کسی حمد و سوره نماز را با صوت و لحن زیبای عربی و با رعایت قواعد تجوید قرائت کند، یقیناً بر جذابیت نمازش افزوده است. دعوت به زیبا خواندن آیات قرآن هم در خود آیات الهی بیان شده و هم به عنوان یک سنت زیبا مورد تأکید معصومین علیهم السلام بوده است. قرآن به مومین دستور می دهد که آیات الهی را با ترتیل بخوانند:

وَرَتْلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا^{۱۴}

و قرآن را با ترتیل قرائت کن.

آن گونه که علمای فن گفته اند، «ترتیل» به معنای شمرده شمرده خواندن است، جوری که معنای آیات نیز درک شود. آیت الله قرشی در قاموس چنین آورده است:

«ترتیل» یعنی با دقت خواندن و ادا کردن کلمات و تانی در آن هاست. و این قهرا دقت در معانی را در بر خواهد داشت. بنابراین معنای آیه این است: «هنگام خواندن آیات قرآن، آن ها را با تانی و دقت بخوان و معانی آن را نیز در نظر بباور».^{۱۵}

درباره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و ائمه معصومین علیهم السلام موارد زیادی نقل شده که قرآن را با صوت زیبایی قرائت می کردند جوری که هر کس با شنیدنش در جایش می خوب می شد و با شوق و شور به آن گوش فرا می داد:

چه خوش است صوت قرآن ز تو در لبها شنیدن   به رُخت نظاره کردن سخن خدا شنیدن

پس یکی از زیبایی های که نماز می تواند داشته باشد، قرائت زیبای حمد و سوره و اذکار و ادعیه آن است. از این رو می طلبد مومینین نسبت به صحت و زیبا سازی قرائت خود بیش از پیش تلاش کنند، تا علاوه بر اجر و ثواب، به عنوان مبلغ دین اسلام بوده باشند. این واقعیت را باید پیذیریم که برادران اهل سنت در عربستان و مصر نسبت به این امر جدیت زیادی داشته و از این جهت جذابیت نماز ایشان بر کسی پوشیده نیست.

ایاک نعبد و ایاک نستعين

از اول تکریه الاحرام و بسم الله و حمد و ثنای الهی که شروع می کنی، ضمیرها را به صورت غایب می آوری. همه صحبت از اوست. گویی پرده ای میان تو و خدا وجود دارد که تو را از دیدن جمال یار محروم ساخته است. ولی جملات را که کمی ادامه می دهی و محبت و مالکیت خدا را که بازگو می کنی، پرده ها کنار می روند و تو جمال یار را زیارت می کنی، از این روست که از غیاب به حضور التفات کرده و ضمیرها را از این بعد به صورت خطاب می آوری. دیگر خدا را «او» خطاب نمی کنی، سخن از «تو» است؛ فقط تو را می پرسیم و فقط از تو مدد می جوییم، ... .

ركوع

در رکوع برای خدا خم می شوی، و می گویی:

سبحان ربی العظیم و بحمدہ.

پاک و منزه است پروردگار بزرگ من.

در آن حالت گردنست را در پیشگاه مولا راست می کنی، تا به او بگویی: «در راه تو حتی حاضر مگردنم را قطع کنند، ولی من از دین و ایمان و عشقی که به تو دارم دست بر نمی دارم».

^{۱۴}. سوره مزمول، آیه ۴.

^{۱۵}. قاموس قرآن، ج ۳، ص ۵۳.

سجده فنای فی الله

نماز یعنی زیر پا گذاشتن تکبر و خودپرستی، نماز یعنی محو شدن در جمال یار، و این معنی به شکل بسیار زیبایی در سجده تحقق پیدا می‌کند. پیشانی، شریف‌ترین عضو بدن را به خاک می‌گذاری و می‌گویی: سبحان ربی الاعلی و بحمدک.

پاک و منزه است پروردگار بزرگوار من.

امام صادق علیه السلام نزدیک ترین حالت بنده را به خدا در سجده معرفی کرده است:

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ إِلَى اللَّهِ وَ هُوَ سَاجِدٌ.^{۱۶}

نزدیک‌ترین حالت بنده به خدا زمانی است که او در حال سجده قرار دارد.

در روایت وارد شده که رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در سجده‌شان این ذکر شریف را می‌خوانند: سَجَدَ لَكَ سَوادِي وَ خِيَالِي وَ آمَنَ بِكَ فُؤَادِي، هَذِهِ يَدَىٰ مِمَّا جَنَيْتُ عَلَى نَفْسِي، يَا عَظِيمُ تُرْجِي لِكُلِّ عَظِيمٍ، أَغْفِرْ لِي ذَنْبَ الْعَظِيمِ، فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الْعَظِيمَ إِلَّا الْعَظِيمُ.^{۱۷}

از اعماق وجودم تو را سجده می‌کنم و از قلب و دلم به تو ایمان آورده‌ام، این‌ها دو دستانم هستند که با آن بر خود ظلم ستم کردم، ای بزرگی که به امر بزرگی مورد امید هستی، پس گناه بزرگ مرا ببخش که گناه بزرگ را غیر از خدای بزرگ نمی‌آمرزد.

سلام

آخرین قسمت نماز سلام است، سلام به انبیا و اولیا، تو در آخرین قسمت‌های نماز از محضر خدا به محضر اولیای الهی می‌رسی. در آن لحظه‌های ناب خود را در محضر پیامبر گرامی اسلام بدان و بگو: «السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ» و باز انبیای الهی و فرشتگان مقرب درگاهش را در نظر بیاور و بگو: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ».^{۱۸} چه زیباست که نمازت را با درود و سلام به انبیا و اولیا و فرشتگان مقرب درگاه الهی به پایان می‌رسانی.

تعقیبات

نایاب بعد از سلام، نماز و ارتباط با خدا را تمام شده تلقی کرد. بهتر است انسان در حد امکان تعقیبات نماز را هم انجام دهد. مهمترین تعقیبات ذکر تسبیحات حضرت زهرا سلام الله علیها است. تعقیبات دیگری نیز وجود دارد که بحمد الله مومنین به آن‌ها پاییند هستند. دعای بعد از نماز و طلب حواچ برای دوستان و آشنایان و ذکر فاتحه برای اموات و درگذشتگان از دیگر زیبایی‌های نماز می‌باشد.

زیبایی و جذابت اولین نماز

بدون شک نماز پیامبر با حضور مامومنی چون حضرت علی و حضرت خدیجه از باشکوه‌ترین نمازهای تاریخی بوده است. بسیاری از دانشمندان و تاریخ نویسان این نمازگزاری را چنین نقل کرده‌اند:

عفیف کندی گوید: در روزگار جاهلیت وارد مکه شدم و میزانی عباس بن عبدالمطلب بود، و ما دو نفر اطراف کعبه بودیم ناگهان دیدیم مردی آمد، در برابر کعبه ایستاد و سپس پسری را دیدیم که آمد در طرف راست او ایستاد، چیزی نگذشت زنی را دیدم که آمد و پشت سر آن‌ها قرار گرفت، و من مشاهده کردم که این دو نفر به پیروی از آن مرد، رکوع و سجود می‌نمودند. این منظرة بی‌سابقه حس کنگناوی مرا تحریک کرد که جربان را از عباس بپرسم، او گفت:

آن مرد محمد بن عبدالله است، و آن پسر برادرزاده او، و زنی که پشت آن‌ها است، همسر محمد است. سپس گفت: برادرزاده‌ام می‌گوید: «روزی فرا خواهد رسید که خزانه‌های کسری و قیصر را در اختیار خواهد داشت». ولی به خدا سوگند روی زمین جز همین سه نفر کسی پیرو این آیین نیست.

سپس راوی (عفیف کندی) گوید: آزو می‌کنم که ای کاش من چهارمین نفر آن‌ها بودم.^{۱۹}

^{۱۶}. ثواب الأفعال و عقاب الأفعال، ص ۳۴.

^{۱۷}. الإقبال بالأعمال الحسنة، ج ۳، ص ۳۲۶.

^{۱۸}. المحجة البيضاء، ج ۱، ص ۳۹۳.

^{۱۹}. فرازهایی از تاریخ پیامبر اسلام، ص ۹۷ - ۹۸.

نماز جمعه بر روی کشتی

شاید تعجب کنید که اگر بشنوید نماز جمعه را روی کشتی بخوانند. اگر به جریان زیر که سید قطب^{۲۰} آن را تعریف کرده، نظری بیافکنید، نه تنها تعجب نمی‌کنید، اثر بزرگ نماز را بر دیگران نیز خواهد دید. جریان زیر برای سید قطب در مسیر اسکندریه نیویورک اتفاق افتاده است. او می‌گوید:

حدود پانزده سال پیش، من با چند مسلمان دیگر با یک کشتی مصری از روی اقیانوس اطلس به نیویورک می‌رفتیم. مسافران کشتی ۱۲۰ نفر بودند. روز جمعه بود و به فکر افتادیم که در همان جا نماز جمعه برپا کنیم، تا علاوه بر ارادی این عبادت بزرگ، شکوه و عظمت اسلام را هم به نمایش بگذاریم.

بعد از کسب اجازه از ناخدا کشتی، ما مراسم نماز جمعه را برپا کردیم. منظرة بسیار زیبایی بود؛ تعدادی مسلمان، سفید پوست و سیاه پوست، با آراستگی جذابی، صف نماز جماعت را تشکیل دادند، و بدون این که اجباری در کار باشد، رو به سمت قبله نشستند. سید قطب می‌گوید: من خطبه نماز را خواندم و ضمن آن آیاتی از قرآن کریم را نیز تلاوت کردم. آهنگ زیبا و دلنشیین سوره‌هایی که در خطبه تلاوت شد، فضای آرام کشتی را به فضایی معنوی و دلپذیر تبدیل کرد، تا جایی که سایر مسافران را هم به تماشای انجام مراسم کشاند.

بعد از اتمام مراسم افراد زیادی پیش ما آمدند و این عبادت بزرگ را به ما تبریک گفتند. یکی از آن افراد زن جوانی بود که بعداً فهمیدم مسیحی است.

زن جوان که سخت تحت تاثیر حماسه شکوهمند نماز و آهنگ دلنواز قرآن قرار گرفته بود، در حالی که اشک شوق در چشم داشت، با زبان انگلیسی و با حالت تواضع و دلدادگی خاصی می‌گفت: «گرچه من حتی یک کلمه از سخنان شما را نفهمیدم، اما خوب احساس می‌کرم که بعضی از جمله‌ها و کلمه‌ها آهنگ عجیب و زیبایی دارد، آن جملات مرا سخت تحت تاثیر سحرآمیز خود قرار داد، به گونه‌ای که فکر می‌کرم، وجود شما از روح القدس و فرشته مخصوص خدا پر شده است!»^{۲۱}

تازه مسلمانان و نماز

یقیناً شکوه و عظمت نماز برای تازه مسلمانان بیشتر از دیگران می‌باشد. از آن جایی که آن‌ها طعم تلخ بی‌دینی و بعضاً حتی سیاهی بی‌عنایی را از نزدیک تجربه کرده‌اند، نماز برایشان بسیار زیباست:

خوش‌تر آن باشد که سر دل بران گفته آید در حدیث دیگران^{۲۲}

مواردی که ذیلاً می‌آید از باب «مشت نمونهٔ خروار» تقدیم حضورتان می‌گردد، باشد تا نسبت به نماز، این ارتباط زیبا بیش از پیش عشق بورزیم:

۱. تیری آنری (بازیکن فوتبال، ۲۹ ساله)

به گزارش باشگاه خبرنگاران جوان «تیری آنری» مهاجم تیم ملی فرانسه به دین اسلام گروید. این بازیکن سنگالی الاصل بوده ولی در کشور فرانسه متولد شده است. او بعد از «زیدان» دومین بازیکن مسلمان تیم فرانسه می‌باشد. وی که چند مرتبه در انگلیس شاهد نماز جماعت مسلمانان بوده است، تحت تاثیر این عبادت باشکوه قرار گرفته و به دین اسلام گرویده است. او از زیورآلات طلا استفاده نمی‌کند، و از مخالفان مبارزه با حجاب در فرانسه به شمار می‌رود.^{۲۳}

۲. ماشا الیلیکینا (هنرپیشه زن روسی)

«ماشا الیلیکینا» نام مشهوری در روسیه و مناطق روسی زبان است. او حدود ۲ سال پیش به عنوان یک هنرپیشه و مدل جذاب مطرح بود و شهرت و محبویتش با اوج گرفتن «گروه موسیقی فابریک» در روسیه به بالاترین حد رسید. ماشا همان قدر که به سرعت در دنیای مجازی شهرت و محبویت طلوع کرد، خیلی زود نیز از صحنه ناپدید شد. این امر نه به دلیل از دست دادن «زیبایی چهره» یا «سحر صدا»، بلکه به این دلیل بود که «ماشا مسلمان شد و لباس عفت و ایمان را بر درخشش‌های کاذب دنیوی ترجیح داد».

^{۲۰}. سید بن قطب معروف به سید قطب، از مفسرین قرآن و صاحب تفسیر «فی ظلال القرآن» است. او در سال ۱۳۲۶ هـ. ق برابر با ۱۹۰۸ میلادی به دنیا آمد و در سال ۱۳۸۶ هـ. ق یعنی سال ۱۹۶۵ از دنیا رفت. وی از فارغ التحصیلان دانشگاه دارالعلوم مصر می‌باشد. برای اطلاعات بیشتر راجع به او و تفسیرش، ر. ک: المفسرون، ص ۵۱۲ - ۵۱۷.

²¹. www.ramazan.persianblog.ir

^{۲۲}. مولوی.

²³. www.sharifnews.com

او در اوج شهرت و در زمانی که تازه پیشنهادهای اغواکننده به سوی او رهسپار گردیده بود، حجاب و عفاف را انتخاب کرد و به بی‌عفتی و جلوه‌گری پشت پا زد.^{۲۴}

وی که زنی تحصیل کرده بوده و به پنج زبان اروپایی تسلط دارد، مسلمان شدنش را «لطف خدا» می‌داند و می‌گوید: «پس از اسلام آوردن احساس خوشبختی می‌کنم». مasha در پاسخ به این پرسش که راه اسلام آیا راهی طولانی است، می‌گوید: من دو سال است که مسلمان شده‌ام. یک روز مطلع شدم یکی از نزدیکترین دوستانم بر اثر یک حادثه به حالت کما رفته است. من نمی‌دانستم که چطور به او کمک کنم. آن روز برای اولین بار نماز خواندم و دست به دعا برداشتم و از خدای بزرگ کمک خواستم. روز بعد همان دوستم با من تماس گرفت و گفت: «در آن حالات بی‌هوشی من تو را می‌دیدم و تو خیلی زیاد به من کمک کردی» من در آن لحظه بسیار گریستم؛ زیرا برای اولین بار در زندگی‌ام بود که چیزی از خدا می‌خواستم.^{۲۵}

۳. فیفان لوم ولونی (فرزند یکی از مبلغین بزرگ مسیحی، ۳۹ ساله)

به گزارش خبرگزاری آینده روشن «فیفان لوم ولونی» فرزند یکی از بزرگترین مبلغان مسیحی و اعضای کلیسای کاتولیک فیلیپین تحت تاثیر اخلاق حسنیه مسلمانان به دین مبین اسلام گرویده است. ولونی درباره نحوه مسلمان شدنش به روزنامه الوطن گفت:

من فارغ التحصیل رشته هنرهای زیبا شاخه طراحی مد و لباس از دانشگاه فیلیپین هستم و برای کار به کشور کویت رفتم. در آن جا عبادت خالصانه مسلمانان که به ادای نماز و روزه مشغول بودند، باعث شیفتگی من نسبت به این دین شد. پس از مدتی به عربستان برای کار طراحی لباس رفتم در آن جا کارفرمای ما درباره اسلام، وحی، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و قصه معراج برای من صحبت کرد. او در همان زمان مرا به دیدن برخی از فلیپینی‌ها که با ذکر شهادتین مسلمان شده بودند بُرد. من با آن‌ها درباره دین اسلام گفتگو کردم و پس از تعمق و تأمل بیشتری با گفتن شهادتین دعوت اسلام را لبیک گفته، نام را به «آیه» تغییر دادم.^{۲۶}

۴. خانم تانیا پولینگ (آلمانی و ۲۲ ساله)

تانیا پولینگ از اهالی هامبورگ است چهره جوان، شاداب و سرزنش‌های دارد که خود علت سرزنش‌گی‌اش را «آشنازی با اسلام می‌داند. خلاصه‌ای از شرح حالت را با هم مرور می‌کنیم:

من در خانواده‌ای مرفه زندگی می‌کردم، پس از کار با دوستانم به تفريح می‌رفتم، ولی با این که همه چیز داشتم همیشه احساس پوچی و سرگردانی می‌کردم. یک روز در مرکز خرید هامبورگ مشغول گشتن بودم که زن محجبه‌ای را دیدم. من با غرور خاصی او را مسخره کردم، ولی بر خلاف انتظارم که می‌خواستم خُردش کنم، بلافصله او از وضعیت برهنگی و پوشش نامناسب من خرد گرفت. در آن لحظه حرف‌های او را رد کردم، ولی بعداً شخصیت پر صلابت‌ش مرا به فکر وا داشت. در آن روزها بود که به مسجد امام علی علیه السلام هامبورگ سر زدم. آن روز دیدن مردم بسیار در مسجد با ملیت‌های گوناگون و حتی آلمانی، برایم جالب توجه بود. متوجه شدم که اسلام فقط مال شرقی‌ها نیست و غربی‌های زیادی به این دین گرویده‌اند. دیدم آن‌ها در کنار هم و برای هم هستند، بر خلاف ما که اگر هم در کنار هم‌ایم برای خودمان هست نه برای دیگران!

من در آن‌ها حالت سرگردانی و احساس پوچی ندیدم و برای هر سؤال و اشکالی که طرح می‌کردم جواب قانع‌کننده‌ای شنیدم. بالاخره استدلال‌های آن‌ها مرا مسلمان کرد و اگر بخواهم مهمترین عامل مسلمان شدنم را در یکی دو جمله بگویم، می‌گویم: «رابطه معنوی مسلمانان با خدا و صمیمت بینشان از جمله نکاتی بود که مرا به اسلام مجدوب ساخت».^{۲۷}

²⁴. www.farhangnews.ir

²⁵. www.hawzah.net

²⁶. www.persinfemale.com

راز و نیاز

خدایا تو بندگانی داری که با یک عنایت آن‌ها را به طرف اسلام و معنویت کشانده‌ای، نور ایمان در قلب آن‌ها تابانده‌ای. خدایا ما را در صراط مستقیم ثابت‌قدم فرما و از شر شیطان و نفس اماره پناهمن ده. ما را از نمازگزاران حقیقی قرار ده، و به احترام نماز حضرت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف که بهترین و زیباترین نماز هستی است، نماز ما را هم قبول فرما. و سلام بر بهترین نماز هستی:

السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَعْدُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَقُومُ، ... السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تُصَلِّي وَ تَقُنْتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَرْكُعُ وَ تَسْجُدُ، ... السَّلَامُ عَلَيْكَ بِجَوَامِعِ السَّلَامِ.

نتیجه گیری

نماز به عنوان عبادتی تاثیرگذار در روح و روان انسان، جاذبه فراوانی برای انسان حقیقت جو دارد. تاثیرگذاری و جذبه نماز به خاطر ماهیتی است که در اجزا و شرایط آن تعییه شده است. سادگی و آسان بودن ارتباط با خدا، صفات‌بخشی به روح و جان، وقت شناسی، نظام و انصباط، طهارت و پاکیزگی، اتحاد و همبستگی و ... از پیامدها و پیام‌های تاثیرگذار نماز است. در این میان توجه به برخی از رویدادهای تاریخی صدر اسلام، در قالب نمازهای آغازین پیامبر و اصحاب در ملاعام آن روز، شگفتی و اعجاب تحسین‌برانگیزی را در مخاطب حقیقت‌گرا ایجاد کرده است. از این رو می‌توان بر این نتیجه پافشاری نمود که نماز برای تازه مسلمانان بسیار جذبه داشته و عاملی برای تغییر دین و رویکرد به حقیقت شمرده شده است.

منابع و مراجع**كتب**

- ۱- قرآن کریم.
- ۲- آفتاب و سایه‌ها؛ محمد تقی فعالی، نجم‌الهدی، چاپ دوم، قم، ۱۳۸۶ ه. ش.
- ۳- الإقبال بالأعمال الحسنة فيما يعمل مرة في السنة؛ سید ابن طاووس، ۳ جلدی، بی‌نا، بی‌جا، بی‌تا.
- ۴- بحار الانوار؛ علامه مجلسی، مؤسسه الوفاء، بیروت، ۱۴۰۴ ه. ق.
- ۵- ثواب الأفعال و عقاب الأفعال؛ شیخ صدوق، دار الشریف الرضی للنشر، چاپ دوم، قم، ۱۴۰۶ ه. ق.
- ۶- فرازهایی از تاریخ پیامبر اسلام؛ جعفر سیحانی، نشر مشعر، چاپ دهم، بی‌جا، ۱۳۷۷ ه. ش.
- ۷- قاموس قرآن؛ سید علی اکبر قرشی، دارالکتب الاسلامیة، تهران، ۱۳۵۴ ه. ش.
- ۸- المحجة البيضاء، ملا محسن فیض کاشانی، با تصحیح علی اکبر غفاری، جامعه مدرسین حوزه علمیه، قم، ۱۳۸۳ ه. ق.
- ۹- مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل؛ میرزا حسین نوری، مؤسسه آل البيت علیهم السلام لإحیاء التراث، قم، ۱۴۰۸ ه. ق.
- ۱۰- المفسرون حیاتهم و منهجهم؛ سید محمد علی ایازی، وزارت ارشاد، تهران، ۱۴۱۴ ه. ق.
- ۱۱- من لا يحضره الفقيه؛ شیخ صدوق، جامعه مدرسین حوزه علمیه، قم، ۱۴۱۳ ه. ق.
- ۱۲- میزان الحکمة؛ محمد محمدی ری شهری، دارالحدیث، قم، ۱۴۱۶ ه. ق.

سایت‌های اینترنتی

- 13- www.ramazan.persianblog.ir
- 14- www.sharifnews.com
- 15- www.farhangnews.ir
- 16- www.hawzah.net
- 17- www.persinfemale.com